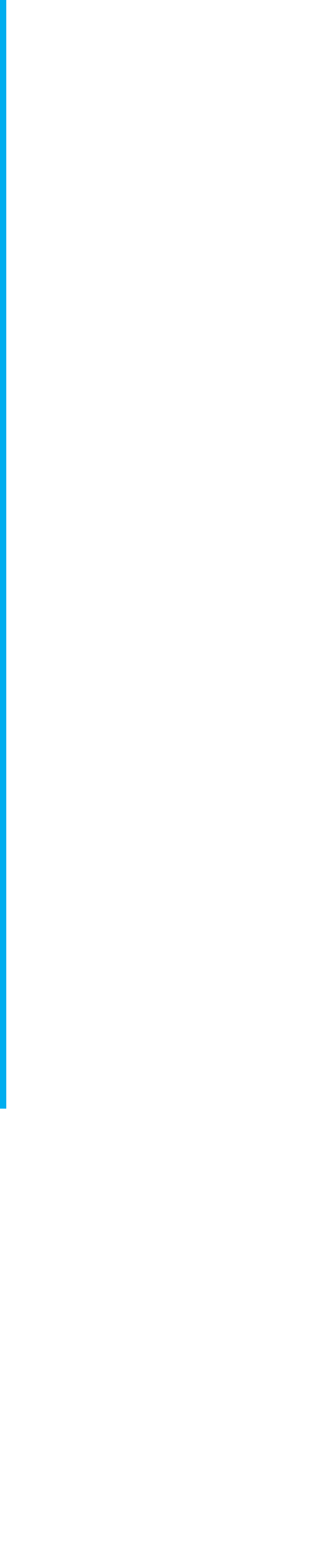

BOUWEN AAN HET LANDSCHAP OP DE TUSSENSCHAAL

Bouwstenen voor ruimtelijke kwaliteit in de
Gelderse Vallei

Projectbureau Vallei en Heuvelrug
november 2013

BOUWEN AAN HET LANDSCHAP OP DE TUSSENSCHAAL

Bouwstenen voor ruimtelijke kwaliteit in de
Gelderse Vallei

Gemeente
Woudenberg

Gemeente
Scherpenzeel

GEMEENTE
RENSWOUDE

GEMEENTE

VEENENDAAL

gemeente

Nijkerk

gemeente

Barneveld

Leusden

GEMEENTE

Projectbureau Vallei en Heuvelrug
november 2013

Inhoud

Matrix bouwstenen ruimtelijke kwaliteit.....	6
Bouwen aan het landschap op de tussenschaal	8
1 Landschappen	10
2 Beeldkwaliteit	40
3 Bouwstenen ruimtelijke kwaliteit	52
Schaalvergroting in de landbouw	
Functieverandering in de landbouw	
(Energie) installaties	
Infrastructuur	
Stads- en dorpsranden	
Natuurontwikkeling	
Verblijfsrecreatie	
Colofon	98

Matrix bouwstenen ruimtelijke kwaliteit

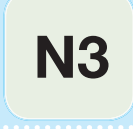
Thema	Kampenlandschap	Slagenlandschap
Schaalvergroting van de (agrarische) bedrijfsvoering	 S1	 S2
Funcieverandering van de (agrarische) bebouwing	 F1	 F2
Bouw van energie-installaties	 E1	 E1
Nieuwe infrastructuur	 I1	 I2
Dorps- en stadsranden	 D1 D4	 D2 D4
Natuurontwikkeling	 N1	 N2
Verblijfsrecreatie	 V1 V2	 V1 V2

F3 = Set bouwstenen per thema per landschap in deze handreiking

GL = Beeldkwaliteitsplan Grebbelinie

GV = Gebiedskatern Gelderse Vallei

LOP = Landschapsontwikkelingsplan Gelderse Vallei

Ontginnings landschap	Es- en brinkdorpen- landschap	Beken en griften	Grebbelinie Valeikanaal
 S3	nvt	GV LOP	GL
 F3	 F4	GV LOP	GL
 E1	E1	GV LOP	GL
 I3	nvt	GV LOP	GL
 D3	D4	GV LOP	GL
 D4			
 N3	LOP	N4	 N5
 V1	V1 V2	GV LOP	GL
 V2			

Bouwen aan het landschap op de tussenschaal

Inleiding

Het buitenbied van de Gelderse Vallei is continu in ontwikkeling door schaalvergroting en functieverandering van agrarische bedrijven, nieuwbouw in de dorpsranden, aanleg van infrastructuur, het verbeteren van de waterhuishouding en nieuwe natuuraanleg. Deze ontwikkelingen hebben hun impact op het landschap; vervlakking dreigt, landschappelijke variatie verdwijnt en de verstening neemt toe. Kortom de eigenheid en herkenbaarheid van het landschap neemt af. Dat raakt de kwaliteit van de leefomgeving. En daarmee de vitaliteit van onze mooie regio.

De koers: bouwen aan het landschap op 'de tussenschaal' (de directe omgeving)

Onlangs is de noodzaak om de herkenbaarheid en de (streek)eigenheid van het landschap van de Gelderse Vallei te versterken alleen maar groter geworden.

Daarom verleggen we de koers van landschappelijke inpassing 'van het nieuwe', naar het bewust bouwen aan het landschap 'vanuit de kracht van het nieuwe'. Bouwinitiatieven vormen de katalysator voor landschapsverbetering. Minder planmatig, maar meer op organische wijze. Met een wervend toekomstperspectief als leidraad.

Het idee is dat meer dan tot nu toe de individuele initiatiefnemer gelijktijdig met het realiseren van de eigen plannen helpt om het landschap te verbeteren. Door bijvoorbeeld gelijk met de bouw van een nieuwe stal een deel van een structuur-bepalende houtwal langs de kavel aan te

leggen, een beeldbepalend bosje in een aangrenzende overhoek te planten, of de oever van de beek die de achterzijde van het perceel begrenst natuurvriendelijk in te richten.

Ieder bouwt vanuit het individuele initiatief aan het landschap. Maar door coalities te sluiten - bijvoorbeeld met de burens - maken we wel meteen 'extra meters'. En het resultaat telt.

Bouwen aan het landschap van onderop leidt tot verbetering van de eigen leefomgeving. Op de plek waar de initiatiefnemer het landschap zelf beleeft en belangrijk vindt. Op dit schaalniveau kan je als initiatiefnemer ook het verschil maken. De 'tussenschaal' is namelijk praktisch haatbaar.

De Bouwstenen Ruimtelijke Kwaliteit laten een inspirerend toekomstperspectief zien. Met richtlijnen hoe bij verschillende ontwikkelingen in een bepaald landschapstype aan het landschap kan worden gebouwd. Gemeente en initiatiefnemer kunnen met de bouwstenen samen eenvoudig bepalen welke ingrepen bijdraagt aan de beoogde landschapsverbetering. Gemeenten hebben een stimulerende en faciliterende rol. Ze gaan in een vroeg stadium het gesprek met aan, om samen te kijken welke bijdrage mogelijk is. Ook beoordelen zij de bouwplannen aan de hand van de bouwstenen.

De bouwstenen voor het landschap geven de gewenste koers aan voor de ruimtelijke kwaliteit, van een plan. Voor de goedkeuring vanuit het bestemmingsplan geldt een bredere afweging, waarin ook andere belangen een rol spelen (zoals bijvoorbeeld verkeer en milieu.)

De aanpak in het kort

- Bouwen aan het landschap door het verbeteren van het landschap van onderop
- Particuliere initiatieven zijn uitgangspunt
- De landschappelijke bijdrage past qua maat en schaal bij het initiatief
- Door coalitievorming in de omgeving maak je meer meters
- Voor elk van de landschapstypen een eigen perspectief, met richtlijnen en handvaten
- De bouwstenen zijn praktisch toepasbaar; voor initiatiefnemers en gemeenten
- De gemeente inspireert en faciliteert het bouwen aan het landschap, onder andere door vroegtijdig in gesprek te komen met de initiatiefnemer.

Leeswijzer

Voorin en achterop dit boek is een matrix opgenomen waarin de bouwstenen voor het bouwen aan de verschillende landschapstypen van de Gelderse Vallei zijn opgenomen.

In deze matrix staan nummers die verwijzen naar de verschillende bouwstenen en de landschapstypen waarvoor ze van toepassing zijn. Deze bouwstenen zijn verderop in het boek opgenomen in kwaliteitsbladen, de nummers staan steeds in de linker boven hoek van het desbetreffende kwaliteitsblad.

Voor enkele landschappen of ontwikkelingsthema's wordt verwezen naar al bestaande kwaliteitsplannen. Zo staan in het Beeldkwaliteit Grebbelinie richtlijnen voor

ontwikkelingen in het Grebbelinieland-schap. Daarom zijn er lettercodes in de matrix opgenomen die verwijzen naar die rapportages over ruimtelijke kwaliteit die het gedachtengoed van deze rapportage aanvullen.

De matrix is uitbreidbaar, als het nodig is kunnen er in de toekomst nieuwe bouwstenen aan worden toegevoegd.

Bij het ontwikkelen van de bouwstenen is gekeken naar de landschapstypen met de grootste dynamiek, niet alle landschapstypen zijn doorgewerkt. De landschapstypen met de grootste dynamiek zijn het kampenlandschap, het ontginningslandschap, het esdorpen- en brinkenlandschap en het slagenlandschap. Voor deze landschapstypen worden in hoofdstuk 1 de kenmerken, de ontwikkelingen en de koers waarop de kwaliteitsbladen zijn gebaseerd, opgenomen.

De bouwstenen voor de beeldkwaliteit van de bebouwing zijn in hoofdstuk 2 opgenomen. Er is gezocht naar een handreiking om te komen tot een streekeigen architectuur voor woonbebouwing en stallen en schuren. Deze bouwstenen zijn van toepassing op alle landschappen.

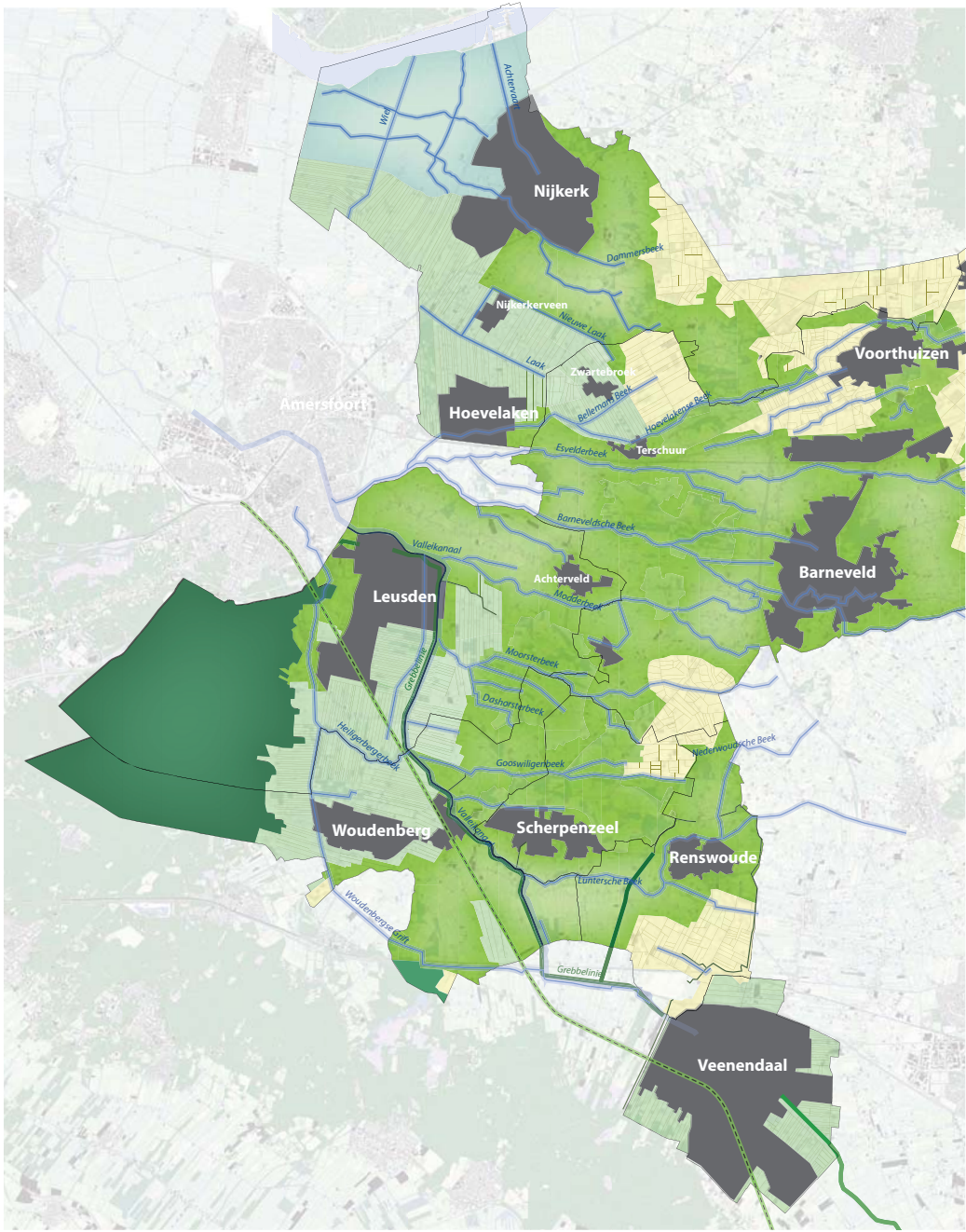
In hoofdstuk 3, de kern van dit boek, zijn de kwaliteitsbladen opgenomen. Per type ontwikkeling zijn voor de belangrijkste landschapstypen bouwstenen voor de versterking van het landschapstype opgenomen.

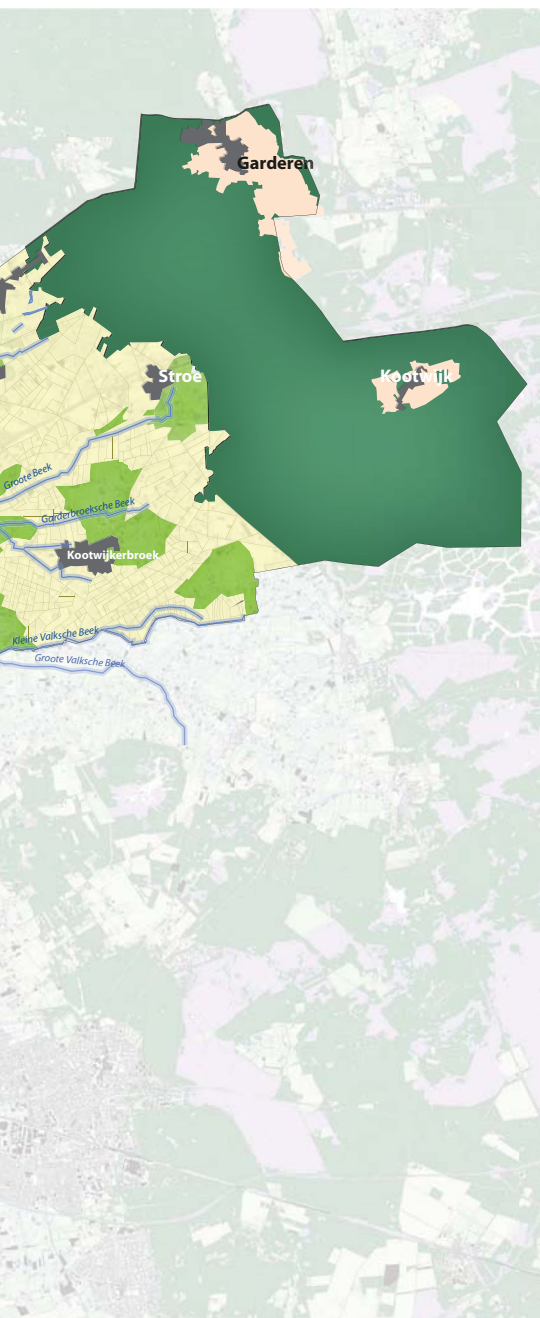

1 LANDSCHAPPEN

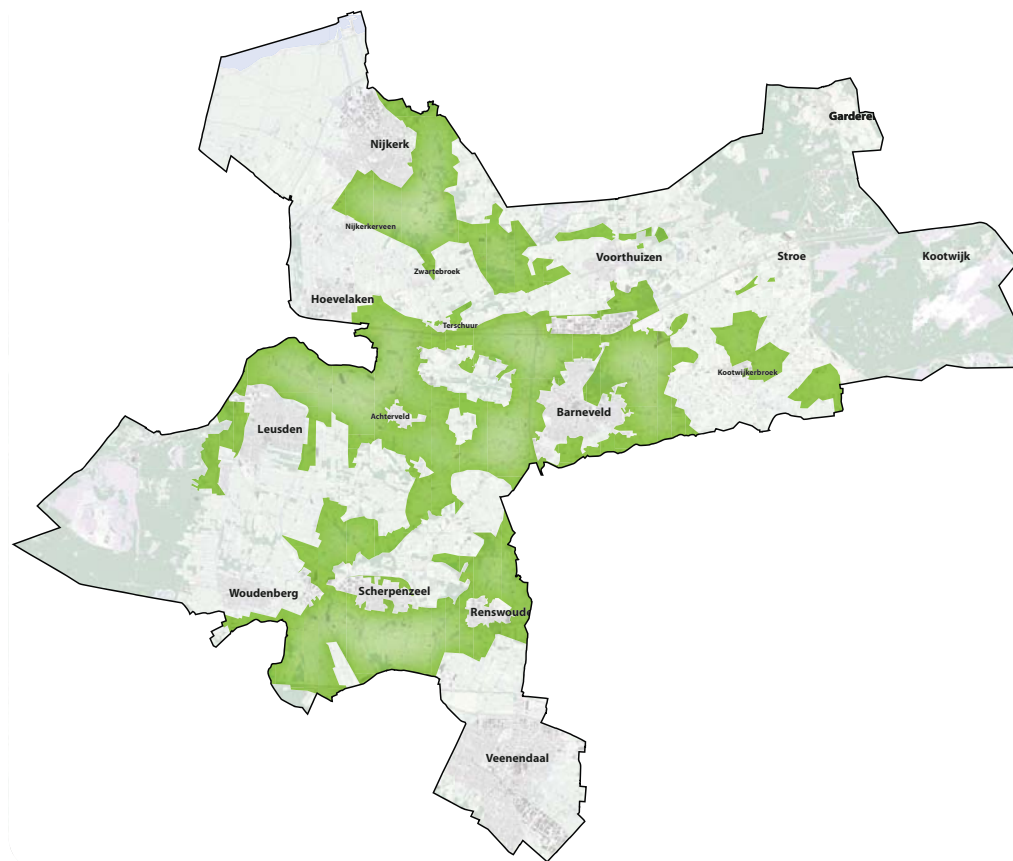
Landschappen

- Woonkernen
- Boslandschap
- Broek- en heideontginningslandschap
- Slagenlandschap
- Kampenlandschap
- Esdorp- en brinkenlandschap
- Polderlandschap
- Beken
- Valleikanaal
- PON-lijntje
- Grebberlinie - dijk

Kampenlandschap

Karakteristieken

Het kampenlandschap (in het Gebiedskatern van de provincie Utrecht mozaïeklandschap genoemd) wordt gekenmerkt door een kleinschalige kamerstructuur met dichte houtwallen en houtsingels, en bospercelen afgewisseld met natte hooilanden en droge eenmansakkers. Deze liggen op smalle hoge dekzandruggen die doorsneden zijn door beken. De bebouwing is grotendeels verscholen, de wegen zijn over het

algemeen zwaar beplant.

Ontwikkelingen

Met name door ontwikkelingen in de landbouw is er veel kleinschaligheid verloren gegaan. Er is een toename van van (grote) bebouwing en het aantal verharde wegen is toegenomen. Op de volgende pagina's is dat te zien door de historische kaart te vergelijken met de huidige situatie. Het onderscheid tussen kampen, beekdalen en heidevelden is verdwenen, veel houtwallen en bosjes

Houtwallen op de rand van een kamp bij Scherpenzeel.

Koers

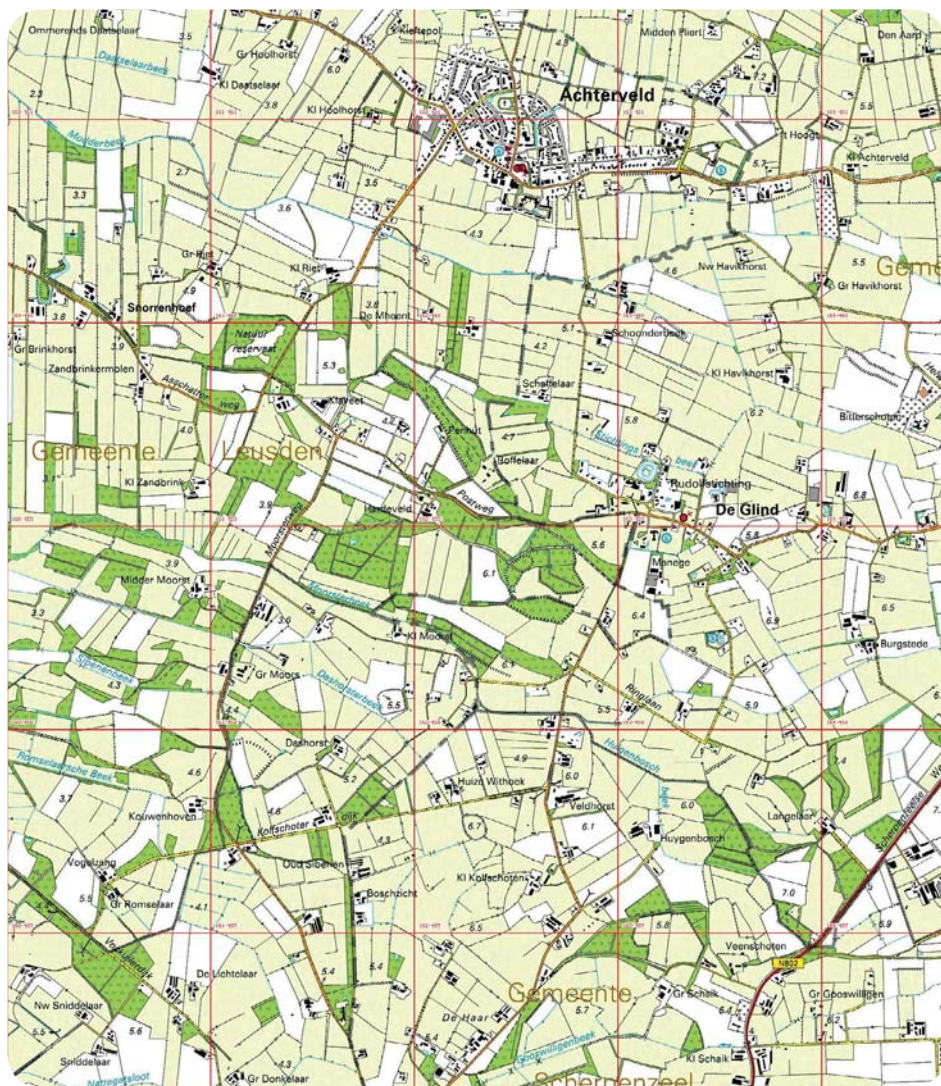
Op de kaart twee pagina's verderop is de koers voor het kampenlandschap opgetekend. Dit is geen plankaart maar een getekende ambitie.

Het patchwork van de oorspronkelijke kavelstructuur is daarvoor de basis.

Op basis hiervan kan een nieuwe kamerstructuur ontwikkeld worden met nieuwe houtwallen en houtsingels, met bomenrijen langs percelen en

zwaar beplante wegen. (Eiken)bosjes en erfbeplanting geleden daarbij het landschap.

Deze kamerstructuur is minder kleinschalig dan in het verleden om met name de landbouw, maar ook andere ontwikkelingen de ruimte te geven zich (verder) te ontwikkelen. De beken die op veel plekken gekanaliseerd zijn en in het landschap liggen krijgen natuurlijker verloop en een prominentere plek.

huidige situatie

Koers voor het kampenlandschap

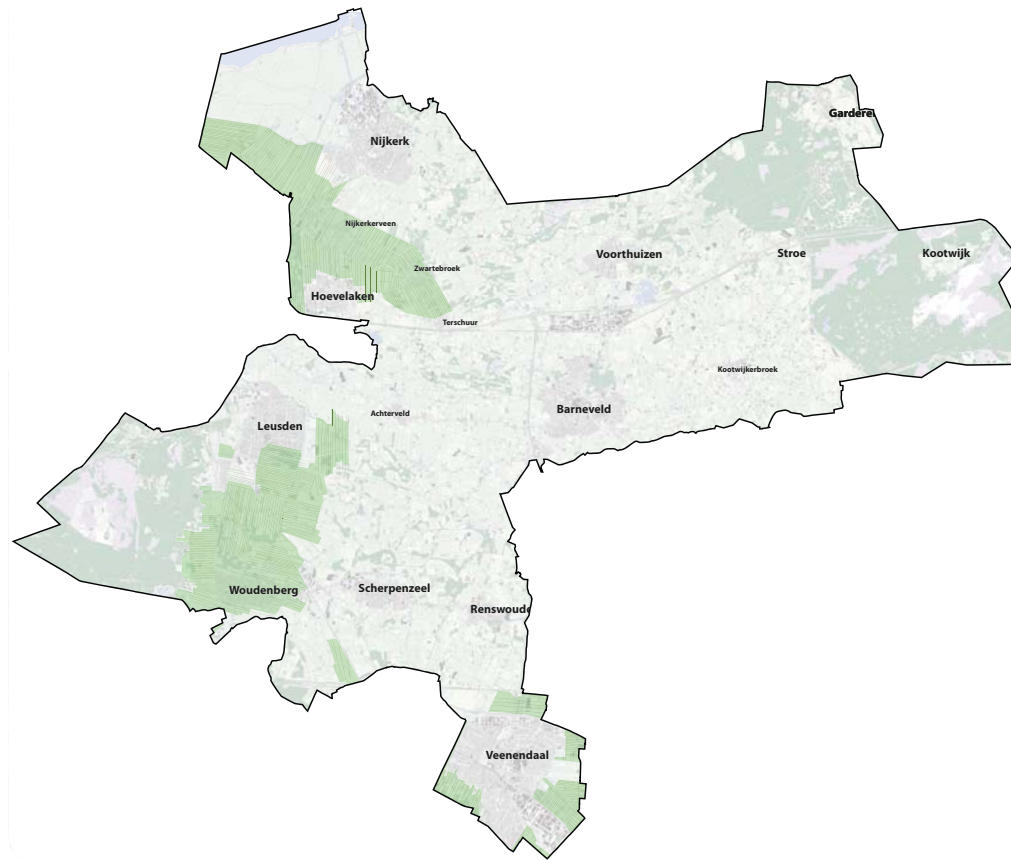
Legenda

- Bestaande bebouwing
- Bomen (diverse)
- Woning (nieuw)
- Landgoed (nieuw)
- Schuur (nieuw)
- Sleufsilos
- Voedersilo
- Biovergister
- Windmolen
- Sloop
- Kavellijn
- Hoofdweg
- Secundaire weg
- Toegangsweg
- Pad (onverhard)
- Beek
- Dorp
- Woonkavel (nieuwbouw)
- Woonkavel (bestaand en transformatie)
- Bedrijfskavel
- Natuur
- Erf
- Landgoed
- Bos

Slagenlandschap

Karakteristieken

Het slagenlandschap (in het Gebiedskatern van de provincie Utrecht strokenlandschap genoemd) heeft zijn oorsprong in veenontginningen op de laagste delen van de Vallei. Het landschap wordt gekenmerkt door smalle strookvormige kavels met lange beplantingslijnen van knotbomen, houtsingels en bosstroken. De bebouwing staat overwegend aan de ontginningsas. Vanuit de ontginningsas zijn er vergezichten op het achterland.

Ontwikkelingen

Door ontwikkelingen in de landbouw en verdichting met bebouwing is de langerektheid in het landschap sterk verminderd. Houtsingels en wegbeplanting zijn (bijna) verdwenen en bebouwingslinten slibben dicht. Opgaande beplanting en bosjes rond de beken zijn aanzienlijk verminderd en overgangen naar kampenlandschap zijn nog nauwelijks zichtbaar. Op de volgende pagina's is dat te zien door de historische kaart te

Onverhard lint ter hoogte van Zwartenbroek. De smalle diep kavels van het slagenlandschap zijn goed zichtbaar.

Koers

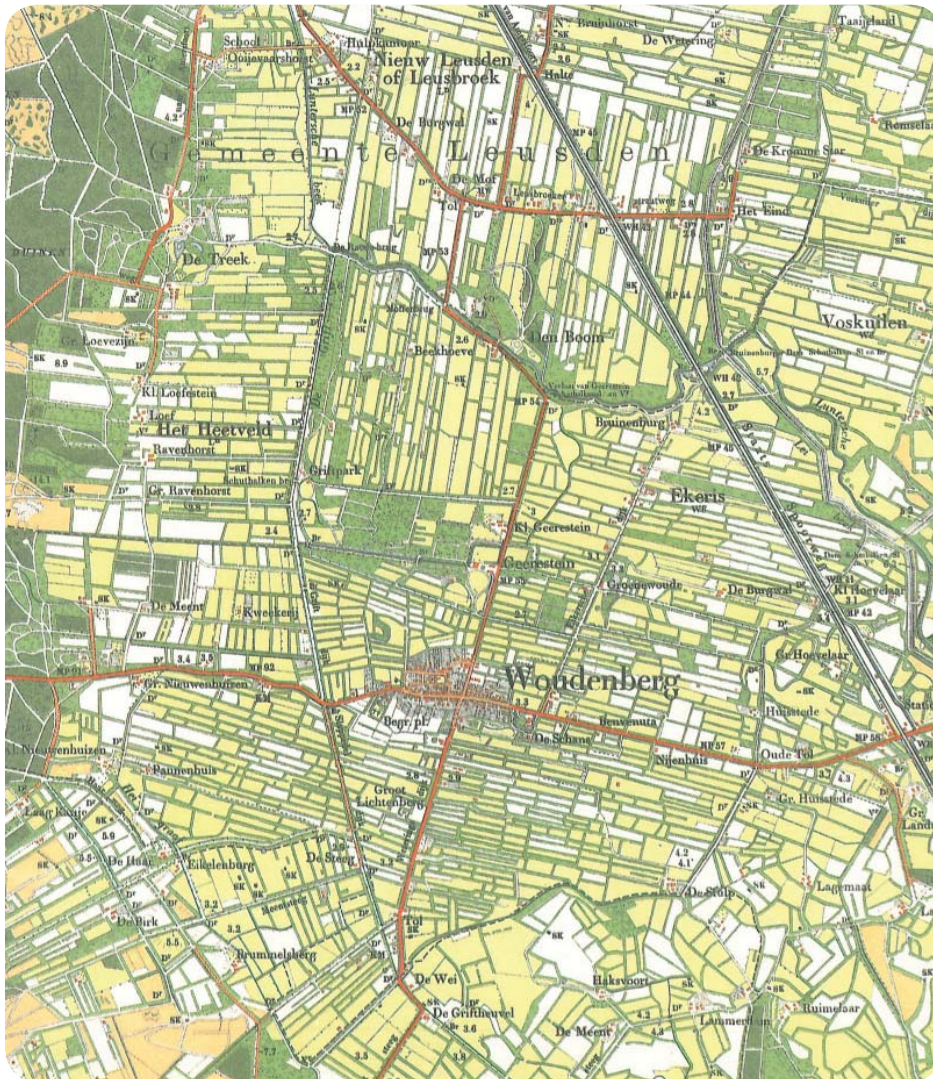
Op de kaart twee pagina's verderop is de koers voor het slagenlandschap opgetekend. Dit is geen plankaart maar een getekende ambitie.

Het benadrukken van de langgerekte kavelstructuur met singels van weg tot weg is daarbij het streven. De breedte van de kavels moet daarbij wel passen bij de maat van nieuwe en toekomstige

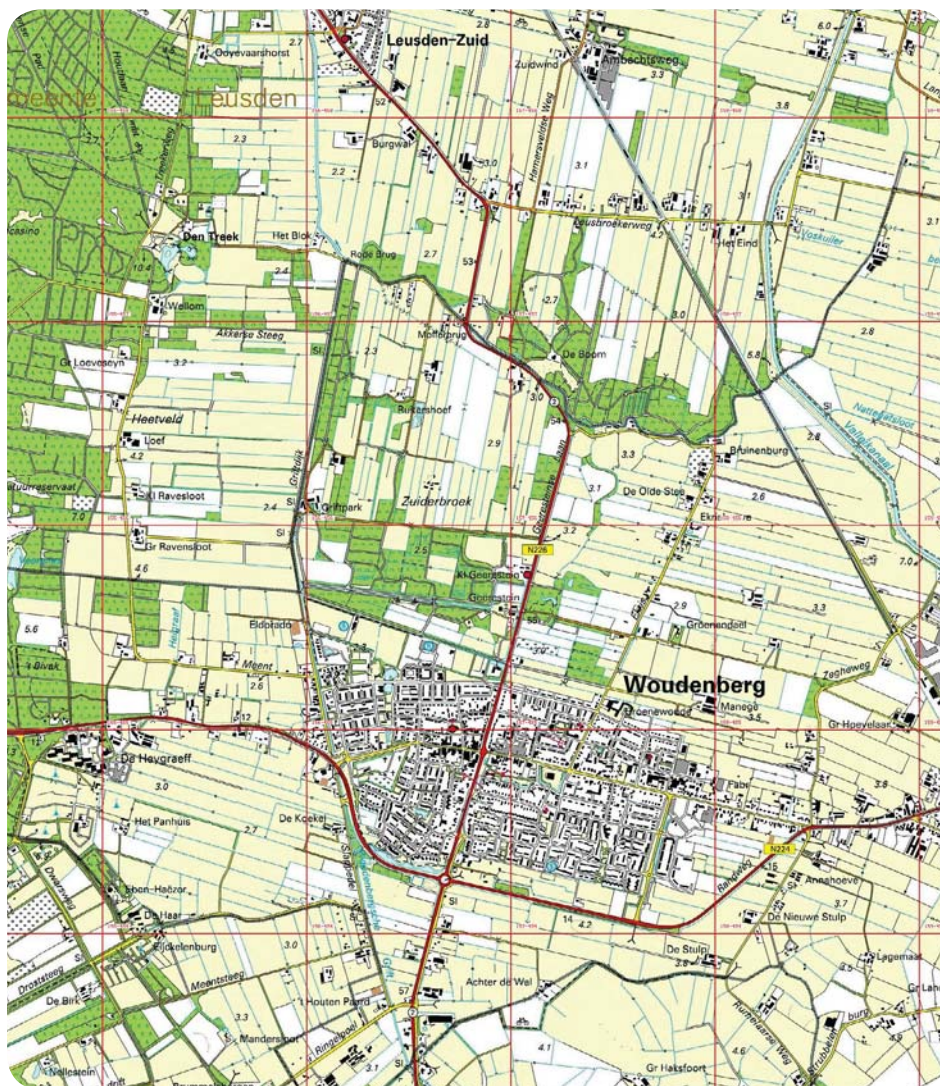
ontwikkelingen.

Bosjes op strategische plekken dragen verder bij aan de schaalverkleining van dit landschap.

Daarnaast wordt het landschap doorsneden door beken en de Grebbelinie. Deze worden beter zichtbaar gemaakt en krijgen een natuurlijker verloop. Beken en Grebbelinie worden verderop apart beschreven.

1880

huidige situatie

Koers voor het slagenlandschap

